

Nederlands recht 'irrationeel en inconsequent'

JE BENT EEN KIND ALS DE WETGEVER DAT VINDT

Officieel ben je met achttien meerderjarig. Maar als je een misdrijf begaat, kun je op je zestiende al als volwassene worden berecht. Anderzijds zijn je ouders tot je twintigste financieel verantwoordelijk voor je. Hoe zit dat nou in het Nederlandse recht? Een pleidooi om kinderen ook juridisch als kinderen te behandelen.

door Marieke Hopman

Murat D., de zestienjarige jongen die in 2004 een docent neerschoot, kampte volgens de betrokken professionals met een 'enigszins gebrekkige ontwikkeling van de geestesvermogens op cognitief en sociaal-emotioneel niveau' en moest daarom als 'iets jonger dan zijn kalenderleeftijd' worden beschouwd. Toch werd hij berecht volgens het volwassenstrafrecht. Hoe kan dat? Wanneer ben je in Nederland eigenlijk kind en wanneer volwassene?

Het lijkt misschien vreemd om in een tijdschrift over kinderrechten te schrijven over de vraag 'wat is een kind?'. Maar in mijn ogen is dit een vraag die we in de dagelijkse praktijk vaak vergeten te stellen. We zijn doorgaans bezig met specifieke problemen, met juridische en praktische oplossingen, waarbij deze fundamentele vraag naar de achtergrond verschuift.

De grens tussen kind en volwassene is in het Nederlandse recht onduidelijk en er wordt vaak inconsequent mee omgesprongen. Zo kan een zwangere zestienjarige meerderjarig worden verklaard. Iedere twintigjarige is daarentegen juridisch gezien financieel afhankelijk van zijn of haar ouders. Dus: wat maakt een kind een kind, in het Nederlands recht? De leeftijd, verantwoordelijkheid, ontwikkeling?

ONRIJP MENS

Het onderscheid tussen kind en volwassene, het erkennen van het kind als een specifieke categorie mensen, vormt de basis van alle wetgeving met betrekking tot kinderen. Het idee hier

achter is dat een kind in een specifieke periode van ontwikkeling zit, waarin hij of zij nog niet volledige verantwoordelijkheid kan dragen, bijvoorbeeld omdat hij/zij de gevolgen van zijn of haar daden niet kan overzien.

Deze gedachte wordt onder meer verwoord in de preambule van het VN-Kinderrechtenverdrag, waarin staat dat "het kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bijzondere bescherming en zorg nodig heeft", en dat "het kind, voor de volledige en harmonieuze ontplooiing van zijn of haar persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezinsomgeving, in een sfeer van geluk, liefde en begrip". Het kind is volgens dit verdrag dus een lichamelijk en geestelijk onrijp mens met een nog niet volledig ontwikkelde persoonlijkheid, dat daarom extra bescherming en opvoeding nodig heeft.

De Nederlandse wetgeving maakt onderscheid tussen de meerder- en de minderjarige. Gekozen is voor de leeftijdsgrens van achttien. Zonder te pretenderen dat de pedagogische grens die kinderen en volwassenen scheidt precies op de achttiende verjaardag ligt, biedt deze grens een duidelijke juridische scheidslijn. 'Hélène du Croix, beleidsofficier van justitie, licht dit toe: "Het is een gekozen grens. Wanneer is iemand bijvoorbeeld beschikkingsbevoegd, handelingsbevoegd, handelingsbekwaam? Wettelijk gezien kun je alles doen als je achttien bent. Zelf zou ik zeggen dat conform de filosofie achter het Adolescentenstrafrecht niet ieder persoon dan al voldoende ontwikkeld is om vérgaande beslissingen te nemen, zoals

bijvoorbeeld het mogen beslissen over de euthanasie van een ouder. Op je achttiende is niet iedereen al volledig ontwikkeld en volledig volwassen, dat blijkt ook uit neurowetenschappelijk onderzoek."

PROSTITUTIE

De Nederlandse wetgeving maakt zo op het eerste gezicht een duidelijk onderscheid tussen kind en volwassene. Meerderjarigheid betekent dat de persoon in kwestie juridisch gezien volwassene is en dus volledig (juridisch) verantwoordelijk voor zijn of haar daden. Ook verandert bij meer- of minderjarigheid de verantwoordelijkheid van de ander ten opzichte van de jongvolwassene.

Maar als je op je achttiende volwassene bent, hoe kan het dan dat je volgens de Nederlandse wet pas vanaf 21-jarige leeftijd eigenaar mag zijn van een kroeg (art. 8 Drank- en Horecawet), pas vanaf 21-jarige leeftijd pleegouder mag worden (art. 2 Wet op de Jeugdzorg) en dat de minimumleeftijd voor prostitutie verhoogd wordt naar 21 jaar (Wijziging Wet Regulering Prostitutie)? Blijkbaar vinden we dat negentien- en twintigjarigen nog niet voldoende zijn ontwikkeld. Dat ze in bepaalde mate nog kind zijn, en zodoende nog bescherming nodig hebben. Oftewel, een

meerderjarige is niet altijd meerderjarig.

Op de ondergrens van meerderjarigheid valt in Nederland ook wat af te dingen. Zo kan een zestien- of zeventienjarige die zwanger is meerderjarig worden verklaard (art. 253h BW). Ook wordt iemand als meerderjarig beschouwd wanneer hij/zij getrouwd is, en mogen zestien- en zeventienjarigen onder bepaalde omstandigheden trouwen (art. 31, 35 BW). Maakt een zwangerschap op zestienjarige leeftijd iemand volwassene? Je zou met gemak het tegenovergestelde kunnen beweren; juist deze minderjarige heeft (juridische) bescherming nodig, als kind. Die bescherming vervalt deels wanneer iemand als meerderjarig wordt aangemerkt. Is dit kind niet meer in ontwikkeling, heeft hij of zij niet meer de bescherming nodig die andere kinderen van deze leeftijd wel genieten?

AANSPREEKBAAR

Onder het nieuwe adolescentenstrafrecht, dat in april 2014 in werking trad, wordt ook gesproken met de onder- en bovengrens van meerderjarigheid. Een zestienjarige kan volgens het strafrecht berecht worden als volwassene, afhankelijk van de ernst van het gepleegde feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan (art. 77b

Wetboek van Strafrecht). Aan de andere kant kunnen jongeren onder de 23 nu berecht worden volgens het jeugdstrafrecht. De rijksbrochure over het adolescentenstrafrecht legt uit dat dit gebaseerd is op een antwoord op de vraag 'wat is een kind?'. Zo staat er: "Jongeren ontwikkelen zich. Ze leren, met vallen en opstaan. Ze nemen risico's, vaak zonder de mogelijke gevolgen te overzien. (...) Voor jongeren is er daarom het jeugdstrafrecht." Deze opvatting over kind-zijn is gebaseerd op onderzoek uitgevoerd door het ministerie van Justitie (Vogelvang & Kempes, 2014), dat deels weer verwijst naar neurowetenschappelijk onderzoek. Er is dus wel degelijk goed nagedacht over wat we in het strafrecht onder een kind verstaan. Maar het onderzoek ging alleen over het al dan niet toepassen van jeugdstrafrecht onder 18- tot 23-jarigen. Het als volwassene berechten van 16-jarigen kán volgens het ministerie van Justitie, want: "Jongeren ontwikkelen zich niet allemaal in hetzelfde tempo. Sommige jongeren van zestien zijn al volledig aanspreekbaar op hun daden." Dit is weer niet gebaseerd op onderzoek. Maartje Berger, juriste van Defence for Children met strafrecht als specialisme, beaamt dit: "Je ziet dat het Openbaar Ministerie de neiging heeft om in het geval van zware zaken de vergeldingsfunctie van het strafrecht voorop te stellen. Dit heeft dan niets meer te maken met de vraag of je kind of volwassene bent."

Dit verklaart waarom minderjarigen als Murat D. berecht worden volgens het volwassenenstrafrecht, op basis van factoren die geen enkele relatie hebben met hun kind-zijn. De deskundigen onderstreepten juist de gebrekkige ontwikkeling oftewel het kind-zijn van Murat. Het motief om hem toch voor de volwassenenrechter te brengen, was de ernst van het delict. Oftewel, wie een ernstige misdaad pleegt, is in de ogen van de wet geen kind meer, ongeacht zijn of haar staat van ontwikkeling. Dan vervalt dus ineens de juridische bescherming die je doorgaans geniet omdat je een kind bent.

CONSEQUENTIES

De vraag rijst: vinden we dat we bepaalde kinderen alleen juridisch moeten beschermen als ze zich voldoende aan de regels houden? Is het plegen van een (ernstige) misdaad niet juist een teken van impulsiviteit, van onverantwoordelijk gedrag – eigenschappen die vaak aan kind-zijn worden toegekend? Maartje Berger zegt daarover: "Strafbaar gedrag komt ergens vandaan. Veel van deze kinderen hebben trauma's, bijvoorbeeld door langdurige mishandeling. Er is iets misgegaan in hun ontwikkeling. Juist zij moeten nog veel leren. Je moet hen niet volwassen verklaren, met als gevolg dat ze een deel van hun opvoeding doormaken in een detentiecentrum voor volwassenen. Hoe komen zij ooit weer de maatschappij in? Als we vinden dat zware misdaden begaan door kinderen, zoals moord, zwaarder bestraft moeten worden, moeten we daar zwaardere straffen voor mogelijk maken binnen het jeugdrecht." Te midden van al deze juridische overwegingen zouden we moeten beginnen met het onderzoeken van de grens tussen kind en volwassene. Wat verstaan we onder een kind? Op basis van het antwoord op deze vraag kunnen we vervolgens nadenken over wat hiervan de morele en, in het verlengde daarvan,

juridische consequenties zouden moeten zijn. Er kan dan een meer consequente, fundamentele rechtvaardiging gegeven worden voor alle Nederlandse wetgeving en rechtspraak met betrekking tot kinderen, ook ten aanzien van bijvoorbeeld de jeugdzorg, waar de grens van achttien tot ongenoegen van veel professionals juist vrij strikt wordt gehanteerd. Momenteel is Nederlandse wetgeving met betrekking tot kinderen vaak ongegrond, lukraak, irrationeel en inconsequent. Laten we beginnen met kinderen in juridische zin te behandelen als kinderen.

Met dank aan Sabine de Jong, kinderrechtendeskundige bij UNICEF

Marieke Hopman (1988) studeerde in juni 2014 af als filosofe met een onderzoek naar de rechten van kinderen. Ze werkt als docente filosofie en als onderzoekster voor onder meer UNICEF, met als specialismen kinderrechten, rechtsfilosofie, educatie en defensie. ■■

De Postcode Loterij helpt!

De **Nationale Postcode Loterij** is de grootste goedge-doelenloterij van Nederland. Sinds 1989 ontvangen inmiddels meer dan 90 organisaties die zich inzetten voor bescherming van mens en natuur een bijdrage van de loterij. Ook **Defence for Children-ECPAT Nederland** deelt sinds 2009 in deze opbrengst en kan hierdoor werken aan de bestrijding van onrecht tegen kwetsbare kinderen. Voor meer informatie over de loterij en haar goede doelen kijkt u op www.postcodeloterij.nl

